

CSAJBI LÍVIA – RÁCZ SZILÁRD – HORECZKI RÉKA

Sikerértelmezések Észak- és Dél-Dunántúlon. Differenciák és egyezőségek a településvezetők és a lakosság véleménye alapján

Success interpretations in North and South Transdanubia. Differences and similarities according to the opinion of mayors and the citizens

SZERZŐK:

CSAJBI LÍVIA, jegyző, Bői Közös Önkormányzati Hivatal; hallgató, Pannon Egyetem Humántudományi Kar, 8200 Veszprém, Egyetem u. 10., csajbi.livia@gmail.com

RÁCZ SZILÁRD, tudományos főmunkatárs, ELTE Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete, 7621 Pécs, Papnövelde u. 22.; egyetemi docens, Pannon Egyetem Humántudományi Kar, 8200 Veszprém, Egyetem u. 10., racz.szilard@krtk.hu, ORCID: 0000-0002-9397-2620

HORECZKI RÉKA, tudományos főmunkatárs, ELTE Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete, 7621 Pécs, Papnövelde u. 22., horeczki.reka@krtk.hu, ORCID: 0000-0003-3131-681X

JEL kód: R11

Kulcsszavak: településfejlesztés • siker • élhetőség • polgármester • Dunántúl

Absztrakt: A településfejlesztés során egyre gyakrabban előforduló és több szempontból megközelíthető a siker fogalma, amely a legtöbb esetben inkább szubjek-

tív jellemzők alapján értékelhető. Mászt gondol a sikerről egy külső szemlélő, a településen élő és az azt vezető személy. A polgármesterek állásfoglalása a településről, illetve a személy érdemeinek megítélése egyéni sikertényezőnek tekinthető, amely attól függően változhat, hogy a település milyen földrajzi adottságokkal, milyen helyi/helyzeti erőforrásokkal, humán tényezőkkel rendelkezik vagy éppen milyen térségben helyezkedik el.

A tanulmány két dunántúli járásban elvégzett kutatás (40 interjú, 4 fókuszcsoport, 2 kérdőív) alapján azt vizsgálja, hogy milyen különbségek jelentkezhetnek alapvetően hasonló, aprófalvas térségek között elsősorban abból kifolyólag, hogy az egyik egy periférikus déli megyében, míg a másik egy dinamikusnak tartott északi megyében helyezkedik el.

A két térség polgármestereinek véleménye a sikerről bár alapvetően meglehetősen hasonló, ugyanazon problémákkal küzdenek a mindennapokban, ugyanazokra a forrásokra pályáznak; a különbségek is kirajzolódnak: a prosperálóbb gazdasági helyzetű településeken a lakossági vélemények hangsúlyosabbak a polgármester számára, míg a periférikusabb helyzetű falvak esetében inkább a megtartás, stabilitás, alpinfrastruktúrák biztosítására helyezik a hangsúlyt.

AUTHORS:

LÍVIA CSAJBI, Clerk, Bőri Joint Municipal Office; Student, Faculty of Humanities, Pannon University, 8200 Veszprém, Egyetem u. 10., csajbi.livia@gmail.com

SZILÁRD RÁCZ, Senior Research Fellow, ELTE Centre for Economic and Regional Studies, Institute for Regional Studies, 7621 Pécs, Papnövelde u. 22.; Associate Professor, Faculty of Humanities, Pannon University, 8200 Veszprém, Egyetem u. 10., racz.szilard@krtk.hu, ORCID: 0000-0002-9397-2620

RÉKA HORECZKI, Senior Research Fellow, ELTE Centre for Economic and Regional Studies, Institute for Regional Studies, 7621 Pécs, Papnövelde u. 22., horeczki.reka@krtk.hu, ORCID: 0000-0003-3131-681X

JEL code: R11

Keywords: rural development • success • liveability • mayor • Transdanubia

Abstract: *The notion of success is an increasingly common and multi-dimensional concept in municipal development, which in most cases is assessed on the basis of rather subjective characteristics. Success is perceived differently by an outside observer, by the person living in the municipality and the person who manages it. The mayors' view of the municipality and their perception of its individual merits can be seen as an internal success factor, which may vary depending on the municipality's geographical location, local/situational resources, human factors or the area in which it is located.*

Based on research (40 interviews, 4 focus groups, 2 questionnaires) conducted in two Transdanubian districts, the study investigates the differences that may exist between basically similar

rural (small village) areas, mainly due to the fact that one is located in a peripheral southern county and the other in a county considered to be dynamic in the north.

The mayors of the two regions have a fundamentally quite similar view of success, they face the identical problems on a day-to-day basis, they are applying for the same funds and resources; the differences also become apparent that in the more prosperous villages, the public's opinion is more pronounced for the mayor, while in the more peripheral villages, the emphasis is more on retention, stability and the maintenance of basic infrastructure.

BEVEZETÉS: A SIKER MEGHATÁROZÁSA A TELEPÜLÉSEK ÉLETÉBEN

A siker jelentése rendkívül sokrétű és szubjektív: a kutatók szakterületüktől függően változó értékrenddel, vizsgálati elemekkel ruházzák fel. Barabási (2018) a „siker” fogalmát elsősorban hálózatkutatói és tudományos teljesítmény szempontból közelíti meg. A siker természetét öt törvényben nevesíti, melyből a IV. törvénye az, amely a települések létre leginkább hatást gyakorolhat. A csapatmunka, a kollektív intelligencia és együttműködés fontosságára figyelmeztet ez a szabály, és arra is, hogy vezető nélkül nem működnek jól a csapatok. Ehhez kapcsolódóan a települési sikerességre alkalmazható legfontosabb megállapítása: „a siker rólunk szól, és arról, hogy mi hogyan látjuk a teljesítményedet” (Barabási, 2018:28.). Ez rávilágít arra a fontos tényezőre, hogy a sikerességet általában mindig másokhoz mérten állapítják meg, valamilyen szinten versenyre ösztönzi ezáltal a településeket; összemérhetővé, rangsorolhatóvá válnak ezáltal (Horeczki – Póla, 2022). A legtöbb települési sikerességgel foglalkozó szakirodalom a sikert érték kategóriaként kezeli (Enyedi, 1997; Mezei, 2006). Ezen értelmezés szerint a siker elsősorban a jövedelmek növekedése határozza meg, ugyanakkor egy település akkor is sikeresnek tekinthető, ha a helyi lakosok vonzóknak találják, és képesek azonosulni vele.

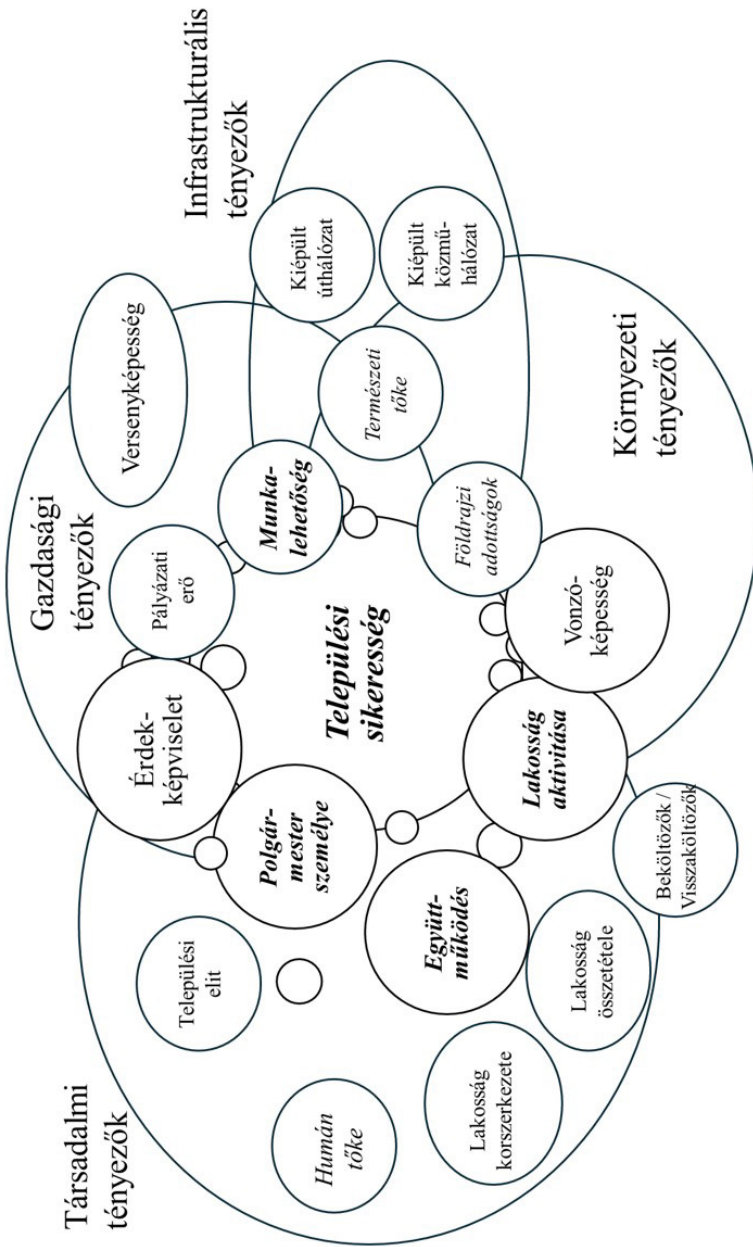
A vidéki sikeresség meghatározására több kutató is kísérletet tett, akik bár hasonló értékek mentén, mégis eltérő nézőpontokból közelítették meg a kérdést. Lukács (2008) szerint a siker alapja a versenyképesség növelése és fenntartása. Glatz (2005) elképzelése alapján a vidéki sikeresség három fő tényezőtől függ: kedvező földrajzi adottságoktól, a természeti erőforrások gazdagságától, valamint a megfelelő humán erőforrás meglététől. Szörényiné (2010) értelmezésében a vidék sikerének célja az, hogy a helyi lakosság életminősége javuljon. Nevesíti a sikeresség látható, fizikai és kevésbé látható tényezőit. Előbbiek a „kemény”, utóbbiak a „puha” tényezők. A fizikai, kemény tényezőkhöz sorolhatjuk a földrajzi fekvést, a település természeti tőkét, az infrastruktúrát mint infrastrukturális tőkét, és a helybeli gazdasági erőket. Ezek a tényezők valamennyien mérhetőek, szemben a puha tényezőkkel, nem (vagy nehezen) számszerűsíthetőek. Kevésbé látható és kevésbé mérhető tényezők között a társadalmi tőkét, a humán tőkét, a kulturális tőkét, a szimbolikus tőkét, a tudás tőkét, a kreativitást és a kapcsolati tőkét jelöli meg. Böhm és Bódi (2000), valamint Bársony és Horeczki (2018:75.) kutatásuk során a siker feltételeként több kedvező tényező párhuzamos meglétét azonosították, a következők szerint: „polgármester (befolyásos személy), aki a település érdekeit komolyan veszi és védi azokat; véleményformáló réteg, ők azok, akik

támogatják a polgármestert (befolyásos személyt); a település ismerete, felmérni az értékeket és kihasználni azokat; identitás, empátia, szolidaritás, adaptációs képesség és innovációs hajlam”.

A másik igen értékes vélemény szerint a települések sikerességének értékelése során a területi sajátosságokat sem szabad figyelmen kívül hagyni, hiszen egy térség esetében elsősorban az a mérvadó, hogy önmagához képest mennyire sikeres, nem pedig más, eltérő helyzetű településekkel összevetve (Horváth, 2014). A településekre vonatkozó tudatosság – a sikeresség egy aspektusa – tekintetében Józai és szerzőtársai (2018), valamint Mezei (2019) általában tudatos, tervezett beavatkozások összességét, a térségi, társadalmi, gazdasági és környezeti viszonyok jobbítását célzó intézkedéseket tekinti elsődlegesnek. László és Pap (2007) egy összetett társadalmi-gazdasági, műszaki és környezetalakító tevékenységnek tekintik a sikerességet a települések működésénél, amelynek célja a falvak működőképességének fenntartása, valamint hosszú távú, kiegyensúlyozott fejlődésének biztosítása. A települések sikerességét tehát egy összetett, több tényezőből álló jelenségként értelmezhetjük (1. ábra), amelyben fontos szerepet játszanak az infrastrukturális adottságok, a szolgáltatások elérhetősége, a helyi erőforrások kiaknázása, a lakosság aktivitása, valamint a polgármester személyisége is (Horeczki – Póla, 2022). A hátrányos helyzetű települések és a népességszámuk szempontjából 500 (vagy egyre inkább az 1000) lakos alatti falvak számára kiemelten értékes, hogy meghaladják a hagyományos tevékenységeiket, valamint helyi adottságaikra építve, a lakosság összefogásával kell törekedniük a gazdasági fejlődésre, ami hosszabb távon javíthatja az ott élők életminőségét, és megállíthatja az elvándorlást is (szinten tartva a falvak népességét).

A helyi fejlesztések csak akkor lehetnek sikeresek, ha rendelkezésre áll egy innovatív szemléletű, kezdeményező személy, aki mögött támogató közösség áll. Fontos, hogy felismerje a településben rejlő lehetőségeket, és képes legyen azokat hasznosítani (lásd. 1. ábra társadalmi tényezői). Emellett nélkülözhetetlen, hogy a lakosság az újításokat sajátjának érezze, és ne akadályként, hanem lehetőségként tekintsen rájuk. Ebben kiemelkedő szerepe van a helyi közösség társadalmi tőkájének és összetartó erejének (Bársony – Horeczki, 2018). Napjainkra a települési sikeresség mérése átalakult, a versenyképességi kutatások mellett felértékelődtek a társadalmi értékeket bemutató, azokat fókuszba helyező tanulmányok. Bérczi (2022) falufejlesztés alatt elsősorban a személyi feltételek jelentőségét emeli ki, amely a helyi közösség megerősítését szolgálja; célja az adott településen élők életminőségének javítása, maga a népességmegtartás. E célok eléréséhez szükséges eszközök között megjelennek a településfejlesztés általánosan ismert eszközei, mint az infrastruktúrafejlesztés, de ezek mellett kiemelten fontos eszköz – és egyben cél is – a közösségfejlesztés és megtartás. Az inkább alulról szerveződő falufejlesztésben a „falufejlesztő” jellemzően kisebb mozgástérrel rendelkezik, mint a nagyobb pénzügyi, szakmai stb. erőforrásokkal bíró városvezetés a településfejlesztési törekvései során (Miklóssy, 2008). Ebből is ered, hogy a falufejlesztésben a települési sikeresség „kemény” tényezői mellett kiemelt a „puha” tényezők jelentősége. Kovách (2012) olyan objektív faktorokat határoz meg, amellyel a falufejlesztés gazdasági hasznót is hozhat: például az infrastruktúra és az alapellátás fejlesztése, közösségfejlesztés és a társadalmi megtartóerő erősítése, fenntartható és környezettudatos fejlesztések, klímaadaptációs intézkedések.

1. ábra: A sikeresség értelmezési körei
 Figure 1: Interpretations of success

Forrás: a szerzők saját szerkesztése.
 Source: authors' own editing.

A települési sikerességre vonatkozóan számos országban található jó gyakorlat, amelyvel a falvak egy-egy jellemzőjére fókuszálva határoznak meg egy rangsort vagy emelik ki a település erősségeit. A falufejlesztéssel, a falvak sikerességének vizsgálatával kapcsolatban érdekes eset a brnói Mendel Egyetem kutatása, amelyben a 21. századi falvak jellemzőit vizsgálták, különös tekintettel a „Év faluja” csehországi versenyre benevezett települések fotóanyagaira. A beküldött fotók elemzése révén arra a kérdésre keresték a választ, milyen tényezők alkotják egy sikeres falu arculatát. Vizsgálatukban meghatározó a szubjektív tényezők szerepe. Az elemzés alapján a leggyakrabban megjelenő, kiemelt fontosságú elemek a falumegújítás, a közösség és a gyermekprogramok lettek. Ezeket követték a hagyomány, a kultúra és az infrastruktúra tényezői. A siker kulcsa az aktív, élő közösségekben rejlik; furcsa, hogy a mezőgazdaság szerepét nem értékeli hangadónak ezekben a sikeres falvakban, és a turizmus is csupán mellékszereplőként jelenik meg a pályázatok alapján. A felmérés szerint a csendes, nyugodt település helyett az élhető falut az aktív falu jelenti, amit a helyi kezdeményezések és a közösségi összefogás jellemez (Pospěch et al., 2015 – idézi Bérczi, 2022:9). Ezt a típusú sikerességet a vonzóképeség fogalmával szemléltettük (1. ábra).

A sikerességet Magyarországon többféle mérce alapján lehet értékelni, ezek egyik lehetséges típusa a különféle programok, díjak nyújtotta elismerés: pl. a Falumegújítási Díj Pályázat (kormány. hu) vagy a Zöld út Falufejlesztési Program – ahol Nagypáli esete igen meggyőző eredményekkel szolgált a közösség fejlesztésének gazdasági hasznosulására vonatkozóan (Kovács S. Zs., 2022).

A tanulmány az alábbi kutatási hipotézisekre keresi a választ:

- az aprófalvas településstruktúrájú járásokban a sikertényezők tekintetében meghatározó súlya van az infrastrukturális ellátottságnak (a járások fejlettségi szintjétől függetlenül);
- a települési vezetők a sikerességet leginkább a munkahelyek meglétében és a népesség helyben maradásával azonosítják;
- a települési sikerességet gátló tényezők tekintetében a legfőbb súlya a forráshiánynak van.

MÓDSZERTAN ÉS VIZSGÁLT TÉRSÉGEK BEMUTATÁSA¹

A két közigazgatási egységben történt primer adatfelvételekre 2023 és 2025 tavaszán került sor. A 2023-ban Baranya vármegyében lezajlott felmérés egy nagyobb kutatás része volt, amelyben a periférikus térségek kormányzati kihívásainak beazonosítása volt a fő cél. A 2025-ben lezajlott felmérés egy szakdolgozathoz kötődően készült, amely a 2023-as szubjektív sikerességi kérdéselemek lekérdezését valósította meg egy Vas vármegyei járásban. A felmérések célja a kiválasztott települések fejlődési pályájának szubjektív, a helyi elit (többségében a települési vezetők) által meghatározott karakterisztikájának megismerése, a település fejlődésében szerepet játszó hátrányok és előnyök elemzése, a sikeresség értelmezése, okainak vizsgálata. A polgármesterekkel készült interjúk a szubjektív sikeresség kérdéskörét járták körül: településfejlesztési mérföldkövekre, a forrásfelhasználásra és annak mikéntjére, az akadályok leküzdésének módszereire, a települési élhetőség tényezőire fókuszáltak. A tanulmány célja a szubjektív sikerességhez kötődő tényezők eltérőségének és hasonlóságainak feltárása a két elemzett térségben, az objektív (statisztikai adatokkal alátámasztható) sikeresség vizsgálata

nem képezi jelen tanulmány tárgyát. Mindkét járásban húsz-húsz interjú készült a települési vezetőkkel, ezen kívül két-két fókuszcsoportos interjú zajlott intézményvezetők, településvezetők közreműködésével. A lakosság megkérdezése online kérdőív segítségével valósult meg a két térségben kontroll jelleggel. A lakossági kérdőív a dél-dunántúli járásban településtípusra, népesség-korcsoportokra, nemekre reprezentatívan valósult meg, azonban az észak-dunántúli járásban nagyon kevés kitöltés érkezett, így ezeket az eredményeket nem tudjuk teljeskörűen felhasználni, csupán igazolni vagy elvetni a polgármesterek által közölt véleményeket. Így a lakossági kérdőíveket a településvezetőkkel készült interjúkra való refleksióként használjuk fel, kiemelve a hasonlóságokat a két térségben élők véleménye között. A fókuszcsoportos beszélgetések személyes jelenléttel zajlottak a közös önkormányzati hivatal székhelyein, és körülbelül 90 percig tartottak. A félig strukturált interjúkra az észak-dunántúli járásban személyes beszélgetés keretében, a dél-dunántúli járás esetében hibrid (személyes és online) formában valósult meg. Az interjúk és fókuszcsoportos beszélgetések eredményeit komparatív szemléletben kezeljük, a két járás településeinek társadalmi, gazdasági és környezeti viszonyait sikerként azonosító településvezetők hasonló gondolkodásmódjára, a településfejlesztés párhuzamaira kívánunk rávilágítani.

A hasonló településszerkezet és népességszám mellett azért esett a fókuszunk erre a két járásra, mivel a természeti kincsek, földrajzi jellegzetességek rendkívül hasonlóak a két járásban. Mindkét esetben országos jelentőségű a térségben található termálfürdő. A turisztikai kínálat számottevő mértékben épít a gyógyfürdői, rekreációs funkcióhoz kötődő kapacitásokra, a Natura 2000 besorolású és a természetvédelmi oltalom alatt álló helyszínekre, a vallási zarándok- és kegyhelyekre. Az egyik vizsgált térségünk egy periférikus helyzetű régió része, amely az elmúlt tizenöt évben mind a társadalmi, mind a gazdasági mutatókat tekintve hanyatló térségnek tekinthető. Egyéni sikertényezők, versenyképes települések megtalálhatóak a régióban, azonban a települések döntő többsége a kevésbé vagy objektív mutatók alapján számítva egyáltalán nem tekinthető prosperáló településnek. A dinamikus centrumtérségektől távol eső vizsgált járás Baranya vármegyében két kisvárossal rendelkezik, az országos átlagot meghaladó településszámmal, országos átlag alatti népsűrűséggel, jellemzően aprófalvakkal. A falvak esetében egyre inkább megfigyelhető a társadalmi erőzión: a lakosság az országos átlagnál alacsonyabb életszínvonalon él, a helyi hatalmi bázis szerepe meghatározó, az érdekvényesítési képességük gyenge, leggyakoribb csatornáit az országgyűlési képviselők (Ragadics, 2021; Pámer et al., 2023; Pálné et al., 2023).

A másik Vas vármegyei vizsgált járás prosperálóbb külső környezetet tudhat magáénak; a lakosságváltozás az országos tendenciákhoz képest kedvezőbben alakult, az országos átlagnál alacsonyabb a népesség csökkenése, két fejlett kisváros és eltérő fejlettségű falvak laza hálózata jellemzi. A járás fontos közlekedési folyosó mellett fekszik, magas a könnyűipari és elektronikai cégek aránya, amelyek elsősorban alacsony bérű, betanított munkaerőt alkalmaznak. Ez azt is vonzza magával, hogy a foglalkoztatottság és a munkanélküliség aránya gyorsan és érzékenyen változik a járásban (Bajmócy – Balogh, 2002; Enyedi, 1977). A munkaerő nagy részét a járási központ vonzza, ahol jelentős ipari park működik. A vándorlási egyenlegben az északi járás pozitív, míg a déli negatív, mindkettő felfogható a határok okozta közelségnek, mivel az észak-dunántúli járás lakói az osztrák és szlovák határok közelsége miatt számos munkalehetőséggel számolhatnak, addig a dél-dunántúli járás lakói a horvát határ túloldalán tapasztalható hasonló fejlettség miatt nagyobb ingázás nem tapasztalható.

Mindkét járásban jelentős arányban találhatóak külföldről beköltöző letelepedők, a járásokban található fürdővárosok és népesebb községek vonzó letelepedési célpontként jelentkeztek (Beluszky et al., 2021; Beluszky – Sikos T., 2007). A munkanélküliség az elemzésbe bevont észak-dunántúli járásban kedvezőbb, mint a dél-dunántúli járásban. A munkalehetőségek jóval szélesebb skálája áll rendelkezésre az északi járás lakosainak (pl. a 100 főre eső vállalkozások száma közel duplája). A kormány családpolitikájának köszönhetően sok fiatal költözik a vizsgált járások kisvárosaiba (csalad.hu adatai alapján), mindezek mellett jelentősnek tekinthető a regionális központokba ingázók száma. A terepi tapasztalatok azt mutatják, hogy az észak-dunántúli járás falvaiban a korábban megüresedett és hosszú éveken át vevőre váró családi házak nagy része új, fiatal lakókra talált.

A vizsgálatba bevont járások közlekedésföldrajzi helyzete átlagon felüli, pozitívnak tekinthető, mind az országhatár közelségét (mint lehetőséget), mind a nagyobb regionális központok nyújtotta munkalehetőségeket tekintve. Az épített, illetve a természeti örökség rendkívül gazdag a járásokban, amelynek állagmegóvására és a környezeti elemek fenntartására is odafigyelnek a helyben élők és a településvezetők is, így a turisztikai potenciál is kiemelkedő. Természetesen a népesség csökkenése felveti az ingatlanállomány kiüresedésének, valamint a humán erőforrás, a szakemberhiány veszélyét, azonban az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy mindkét járásban mind a kisvárosokat, mind a falvakat tekintve a közösség megtartó ereje kiegyensúlyozott (1. táblázat).

1. táblázat: A vizsgált két járás leginkább karakterisztikus jellemzői*
Table 1: Most characteristic features of the two districts surveyed

Erősségek	Észak-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Gyengeségek	Észak-Dunántúl	Dél-Dunántúl
Kedvező gazdaságföldrajzi helyzet	+++	+++	Előregedő lakosság	+	+++
A természeti erőforrások meghatározó jellege: termálvízkincs, természetes vizek	+++	+++	Az alsórendű úthálózat minőségi problémái	++	+++
Gazdasági szerkezete diverzifikált	+++	++	Elhagyott ingatlanok	+	++
Gazdag épített és kulturális örökség	+++	+++	Szakemberek hiánya	++	++
Jelentős idegenforgalom	++	++	Érdekellentétek	+	++
Tapasztalt, sikeres településvezetés	+++	+++	Motiválatlan közösségek	++	+++

*+++ a járás legtöbb településére jellemző a települési vezetők véleménye alapján; ++ a járás néhány településére jellemző a települési vezetők véleménye alapján; +alig vagy egyáltalán nem jellemző a járásra a települési vezetők véleménye alapján

Forrás: a szerzők saját szerkesztése az interjúk alapján.

Source: authors' own editing based on interviews.

A két járás jellemzői arra engednek következtetni, hogy az objektívnek tekinthető gazdasági-társadalmi-infrastrukturális helyzetkép a települések többségében meglepően hasonló. Az aprófalvas (zsáktelepülésekkel tarkított) településstruktúra, a szétaprózott önkormányzati rendszer lehetőséget teremtene az együttműködések megerősödésére – azonban az érdekérvényesítés és a települési önállóság megtartása sok esetben gátként jelentkezik. A kisvárosok mindkét járásban – anyagi lehetőségeik és szakembergárdájuk miatt – nagyobb mértékű külső forrásra támaszkodhatnak. A járáson belüli identitástudat erősítése a Vas vármegyei járásban felmerült közös lehetőségként, amelyhez már tematikus utakat, gasztronómiai fesztiválokat is szerveznek. Baranya vármegyében is működnek az ilyen jellegű kezdeményezések, azonban a vizsgált járásban inkább szigetekként, mintsem jól működő modellként.

A SZUBJEKTÍV SIKERESSÉG ÉRTELMEZÉSI KERETEI A KÉT VIZSGÁLT JÁRÁS ESETÉBEN

A polgármesteri interjúk megerősítették, hogy az elmúlt években a kormány a falvak „védelme”, lakosságmegtartó erejének növelése érdekében tett intézkedéseit a településvezetők jellemzően eredményesnek értékelik. Az elkészült interjúk visszatükrözik azt a szemléletet, mely szerint a település fejlesztésének célzott eredménye az adott téregység valamennyi tekintetben történő mennyiségi és minőségi gyarapodása, jobbítása – ahogyan Mezei (2019) is fogalmaz. A fiatal családok lakáshoz jutásának elősegítése érdekében tett intézkedések – kiemelten a falusi CSOK – eredményeképp a (nem zsák-) településeken az üresen álló, eladó ingatlanok száma minimálisra csökkent, a beköltöző, gyermekes, vagy gyermeket vállalni szándékozó családok száma és a külföldi betelepülők aránya is nőtt (KSH, 2024). A két járást és a benne található településeket vizsgálva az ingatlanok árszínvonalá tekintetében jelentős különbség mutatkozik. A terepi tapasztalatok azt mutatják, hogy számos esetben az 500 lakos alatti falvak még vonzó alternatívát jelentenek és helyben maradnak a fiatalok (ingáznak vagy helyben találhatnak munkalehetőséget); a vizsgált települések egyharmadában jelentősen megnőtt a külföldiek száma a településen található munkalehetőségek miatt vagy már fennálló történelmileg kialakult tényezők is szerepet játszottak ebben. A legtöbb falu – hasonlóan a magyar átlaghoz – elöregedő társadalmat mutat, azonban a települési közösség aktív szereplői ezek a személyek, az alapvető közszolgáltatások minőségével elégedettek, így számukra megfelelő életminőséget biztosítanak ezek a települések. Bérczi (2022) tanulmányához hasonlóan a baranyai polgármesterek véleménye a falvak esetében: a foglalkoztatás fejlesztésének igénye jelentkezik a legfontosabb tényezőként (2. táblázat). Az észak-dunántúli települések polgármesterei körében végzett felmérés szerint a foglalkoztatás növelése kevésbé jelent prioritást a településvezetők fejlesztési elképzelései között. Ugyanakkor a nem települési vezetők (intézményvezetők, lakossági vélemények) szerint a helyi munkalehetőségek növelése a leginkább kívánatos fejlesztési szükségletként jelentkezik. A gazdaság ereje mindkét járás esetében átlagosnak tekinthető, kiemelt üzemek (jelentősen az országos átlagot meghaladó foglalkoztatotti létszámmal) az észak-dunántúli járásban találhatók meg, míg a dél-dunántúli járás településein inkább kis- és középvállalkozások működnek. A gazdasági aktivitás és a jövedelemtermelő képesség az országos átlagnál magasabb értéket

mutat az észak-dunántúli járás településeinek egyharmadánál, az egy lakosra jutó SZJA-alapot képező belföldi jövedelem átlagos vagy átlag alatti a többi településnél. A dél-dunántúli járás települései gazdaságilag kedvezőtlenebb pozíciót tudhatnak magukénak, viszont három településnél országos átlagot meghaladó jövedelemtermelő képesség mutatkozik.

Az infrastrukturális ellátottság tekintetében az alapvető szolgáltatások: vezetékes ivóvíz, földgázellátás valamennyi településen biztosított. A szennyvízhálózat a települések 80%-án kiépített, mindkét járás esetében a mikrotérségi központok rendelkeznek óvodával, háziorvosi rendelővel és általános iskolával is. Legnagyobb hiányosságnak a szennyvízcsatorna-hálózat hiányát érzékelik a településvezetők. Azokon a településeken, ahol nem került még kiépítésre a szennyvízhálózat, elsődleges fejlesztési célként kezelik. Mindkét járásban a települések fele meg tudta őrizni a Magyar Posta által bezárni tervezett kispostákat, a többi településen mobilposta látja el ezt a szolgáltatást.

Mindkét járás objektív sikerességet mérő mutatói (Horeczki – Póla, 2022 alapján) a vizsgált megyében átlagosnak vagy átlagosnál jobbnak tekinthetők. Megfelelő mértékben kiépített közlekedési hálózat, diverzifikált gazdasági szerkezet – ipar, turizmus és mezőgazdaság együttes jelenléte – jellemzi a térségeket. A települések földrajzi fekvése, természeti tőkéje, infrastrukturális tőkéje, helyi gazdasági ereje egyaránt kedvező. Mindezen objektív tényezők ugyanakkor erősítik azt a szubjektív, településvezetők által jelzett véleményt, hogy a települések két elkülönülő csoportja a „nagyok”: 1000 főt meghaladó népességszámmal rendelkezők és a „kicsik”: 1000 főnél kevesebb lakossal bíró falvak, melyek nem csak településméretben, településfejlesztési elképzelésekben és stratégiai irányokban térnek el egymástól, hanem a vezetési stílus, a jövőbeli fejlődési pályákat tekintve is. A két településcsoport közötti különbség a népességi mutatókban nem jelentős – emiatt is választottuk ezt a két járást a vizsgálat alapegységeiként; a közüzemi infrastruktúra, a helyben elérhető közszolgáltatások terén viszont egyértelműen kimutatható különbségek érzékelhetők. A KSH Népszámlálási adatbázisában elérhető objektív adatokon felül a polgármesterek véleményére voltunk kíváncsiak, nyitott kérdéseket határoztunk meg (kérdéseink csupán irányvezetőként szolgáltak), amelyekkel a fejlesztési prioritásokat, a települési siker értelmezését és saját eredményességüket kívántuk feltárni. A sikeresség szubjektív értékelése a polgármesterek válaszai alapján – az észak-dunántúli járásban nem kis meglepetést okoztak: többen úgy nyilatkoztak, hogy „Nincs ilyen” vagy a még gyakoribb válaszlehetőség: „Nem tudsz sikeres lenni; az eredményt nem, csak a hiányt veszik észre az emberek”. A dél-dunántúli járásban sokkal színesebb és sokrétűbb válaszok születtek erre a kérdésre vonatkozóan. Az interjúk során mindkét térségnél a jellemzően idegenforgalmi vagy valami egyéb oknál fogva (pl. ipari központ, agglomerációhoz tartozó falu) prosperálóbb települések vezetői – értelemszerűen – optimistább választ adtak a kérdésekre mind a sikerre, mind az eredményességre vonatkozóan. A polgármesterek számára nem határoztuk meg egyértelműen, hogy mi is a siker, mivel arra voltunk kíváncsiak, hogy ők a településük viszonylatában mit tekintenek annak.

A sikert egyszerre használták a

- célok beteljesülése,
- a települések eredményeinek határfokaként,
- a pályázati nyertesség és az egyéb fejlesztések elérésével szinonimaként.

Ezt a kiteljesedettebb, bővebb értelmezési keretet főként a fürdővárosok és a jelentő-

sebb idegenforgalmi potenciállal rendelkező falvak vezetőinek véleménye tükrözi, mivel úgy nyilatkoztak, hogy a fejlesztések a lakosság életfeltételeinek, életkörülményeinek, elátottságának, környezeti viszonyainak és közérzetének javítását kell szolgálják, mindezek mellett erősítve a helyi közösség településhez való kötődését és identitástudatát. A falufejlesztési intézkedések között kiemelték a turizmus szerepét, különösen az ökoturizmus, falusi vendéglátás és gasztroturizmus erősítésére tett erőfeszítéseiket; a helyi kézművesipar és helyi vállalkozások ösztönzését, a rövid ellátási láncok kialakítását (például termelői piacok, közvetlen értékesítés támogatásával), valamint a szociális gazdaság és szövetkezeti formák megjelenését a térségben, amely mind-mind a településük fennmaradását és általuk a sikerességet jeleníti meg. Emiatt mind az észak-dunántúli, mind a dél-dunántúli járásban főként a faluvezetők települési sikerként értékelték, ha az eddig elért eredményeiket fenn tudták tartani, és gyakran településfejlesztési célok és stratégiák között fogalmazták meg, hogy közszolgáltatásaik, infrastruktúrájuk jelenlegi szintjét, a település működőképességét a jövőben is biztosítani tudják.

2. táblázat: *A településfejlesztésben mely tényezőt tartja a legfontosabbnak?**
 Table 2: *Which factor do you consider the most important in municipality development?**

	Észak-dunántúli járás	Dél-dunántúli járás
Infrastruktúrafejlesztés	1	3
Lakosság megtartása	2	2
Kulturális, közösségi élet erősítése	3	4
Zöldterületek, környezetvédelem	4	5
Munkahelyteremtés	5	1
Digitális szolgáltatások	6	6

**A kérdésekre adott településvezetői válaszok sorrendje és gyakorisága alapján.
 Forrás: saját szerkesztés a polgármesterek válaszai alapján.
 Source: own editing based on mayors' responses.*

A gazdasági prosperitás mint a sikeresség kiemelt aspektusa után a leggyakrabban előforduló fejlesztési elemként az infrastruktúra került elő az interjúk és a fókuszcsoportok során. Mind a közüzemi, mind a közúti elemek megléte, minősége alapvető fontosságú; hiánya a település vonzóképeségére jelentős hatást gyakorol. Ezáltal az infrastruktúra-fejlesztés elsődlegességét hangsúlyozta a legtöbb megkérdezett polgármester – a települések nagyságától, hierarchiában betöltött szerepétől függetlenül. Kiemelt célként nevesítették az utak állapotának javítását, a szennyvízelvezetés és -tisztítás megoldását, a helyben elérhető egészségügyi, oktatási és szociális szolgáltatások megőrzését. A fejlesztési lehetőségek kiaknázását, javuló tendenciáit is sikerként értelmezték a polgármesterek mindkét térségben. Arra a kérdésre, hogy mit tartanak fő fejlesztési iránynak települeseiken, a legtöbb válaszadó részéről az infrastruktúra fejlesztések elsődlegessége fogalmazódott meg. Leghangsúlyosabb válaszként a szennyvízcsa-

torna-hálózat kiépítésének igénye jelentkezett. Többen a belterületi utak felújítását jelölték legfontosabb fejlesztendő területnek. Több válaszban visszaköszönt, hogy a fejlesztési terveiket a lehetőségekhez mérten határozzák meg. Mindkét vizsgált térségben megfogalmazódott a fenntartható és környezettudatos fejlesztések kérdésköre, mint a hosszútávú siker alapeleme (2. táblázat). Többek között említették az ökológiai gazdálkodás és a helyi termékek népszerűsítését; helyi képzések szervezését, az önkormányzati tulajdonú épületek esetében a megújuló energiaforrások alkalmazását, a fenntartható víz- és hulladékgazdálkodás fejlesztését. Mindezek mellett főként a 200 lakosnál kevesebbel rendelkező települések vezetői úgy nyilatkoztak, hogy a siker számukra egyet jelent az élhetőség biztosításával, a biodiverzitás és a tájvédelem támogatásával. A települések több mint kétharmadánál kiemelt szempont a klímaadaptáció, a mezőgazdasági termelők felkészítése, az aszálytűrés és talajmegőrzés támogatása, a szélsőséges időjárási jelenségek elleni védelmi intézkedések bevezetése. A közösségfejlesztés és társadalmi megtartóerő növelése mint fejlesztési irány magába foglalja a megkérdezettek számára a helyi identitás és hagyományörzés erősítését, a közösségi terek fejlesztését, a fiatalok és idősök helyben tartását célzó programokat.

Elégedettség vagy eredményesség – betonba öntsük a pénzt vagy a közösségbe?

A dél-dunántúli járás településein érdekes módon nem hangzott el a siker magyarázataként az a mondat, amelyet az észak-dunántúli járás településeinek közel fele említ, mely szerint a vállalt célok teljesülése tekinthető a településvezető egyik legnagyobb sikerének. A pályázati nyertességet is mindkét térségben többször említették, mint a sikeresség egy alapvető elemét. Azonban azt is kifejtették, hogy ez általában ellentmondásos a kisebb (főként a 200 lakossal vagy az alatti lakosságszámmal rendelkező) falvak és a járásban található kisvárosok esetében. A falu fejlődése néhány pályázati – főként infrastrukturális – elem következtében látható változást generál a településeken, mégis a lakosság inkább nemtetszésének ad hangot, vagy elégedetlen a fejlesztések megvalósításának mikéntjével, határidejével, miért nem lett több, jobb stb. Egy-egy kisvárosi polgármester a következőképpen fogalmaz: „hogyan érzem sikeresnek magam, ha a lakosság soha nem elégedett? Az ötödik fejlesztés után a hatodik, a hiányzó az, amit megjegyeznek”. A fejlesztési elképzelések esetében folyamatos problémaként azonosították a polgármesterek a kényszert, mivel „állandóan felújítási-megújítási nyomást helyez ránk a lakosság, hol a kisgyermekkel rendelkezők várják az óvoda, bölcsőde megújítását; hol az idősebbek a művelődési házban a színesebb programokat, vagy a forgalom lassítására vonatkozó ígéreteket, a zöld felületek megújítását és még sorolhatnám...”. Ezen kényszerek mellett azt is meg kell jegyezni, hogy a kisebb falvak esetében a szakképzett, nyelveket beszélő munkaerő is sok esetben hiányzik, amely gátat szabhat a pályázati tevékenységeknek. A megkérdezett negyven polgármesterből közel fele jegyezte meg mindkét térségből, hogy sikerként könyvelik el az önerőből megvalósuló fejlesztéseket, amelyek „mindig kevesebb publicitást kapnak, mégis elégedettebbé válnak tőle a lakosok”.

A sikerértelmezéseknél azt tapasztaltuk, hogy – főként az északi járás településeinél – ehhez társították a polgármesterek a lakói elégedettséget: „az ott élők elégedettsége talán a legfontosabb, főként a vezetőséggel, mivel az generálja számunkra, hogy a jövőben a telepü-

lés fejlődéséért dolgozzunk”. Jó pár olyan vélemény is elhangzott, ahol azt vetik fel, hogy talán ezt a legnehezebb elérni, hogy „ne csak a kritikák jussanak el a vezetéshez, hanem halljunk pár jó szót is”. A vezetők felé megkérdésre került a lakossági elégedettség kapcsán a bevonás gyakorlata, hogy mennyiben támaszkodnak a lakosság véleményére, milyen időszakokban kérdezik meg őket. A többség tudatában van annak, hogy ez segíthetne, erre viszont jó fórumot még nem sikerült találniuk. Léteznek azonban mindkét térségben jó, követendő példák a társadalmi bevonásra vonatkozóan: főként alacsony népességszámú falvaknál a közösségfejlesztés, közös programok, „a mindenki ismer mindenkit és segíteni is akar” mentalitás érvényesül, amely megkönnyíti a települési vezető munkáját. A siker rendkívül szubjektív, egy polgármester részéről hangzott el az alábbi fogalomértelmezés: „siker volt, hogy az anyák napi műsorra annyian jöttek el, hogy két padot kellett még bevinni a terembe. Ez egy olyan siker, amiből hetekig töltekezhetek.” A fejlesztési elképzelések között – mint saját forrásból megvalósítható cél – felmerült a közösségfejlesztés jelentősége is. Ahogy egyik aprófalú polgármestere fogalmazott, el kell döntsék, „betonba öntik a pénzt, vagy az emberekbe fektetik”. Mindkét területet fontosnak tartja, de ha nincs forrás, választani kell, melyik az elsődleges, szavai szerint: „Ha nagyon kevés a pénz, akkor pedig betonra nem is telik, marad a közösség.” Többen jelezték, hogy terveik vannak ugyan, de saját forrásból nem tudnak fejleszteni, így az a fejlesztés lesz a következő, amire pályázati kiírás keretet ad. Tapasztalt településvezető véleménye szerint „a kormányzati szándék határozza meg, mit tehetnek a fejlesztésekkel, hogy miről és milyen keretek között álmodhatunk”. Egy nagyon hasonló vélemény szerint: „Az adott fejlesztési keretekkel lehet okosan is élni; a saját elképzelések jelenleg kevésbé relevánsak; fontos az alkalmazkodás”.

Amikor a sikert valami eredményhez kötjük, akkor a polgármesterek meglehetősen büszkén nyilatkoznak pl. a legnagyobb értékű fejlesztésekről; volt, aki KEHOP pályázati forrásból a településén több száz millió forint értékben megvalósult csatorna beruházást jelölte meg, más a közintézmények teljes körének TOP forrásból való felújítását stb. Jelentős eredményként értékelték a polgármesterek a helyben elérhető szolgáltatási paletta megmaradását, mint pl. a postai vagy okmányirodai szolgáltatások meglétét. Egyes esetekben rendkívüli eredményként értékelték, hogy „a képviselő-testület és a falu összefogásával, társadalmi munkával tettek rendbe egy területet, ezzel erősítve a településen belüli összefogást”. Mindkét térség polgármesterei egyetértettek abban, hogy az elmúlt években a Magyar Falu Program (MFP) pályázati lehetőségei kisebb-nagyobb mértékben valamennyi település számára hoztak eredményeket. Megemlítették azonban ennek településenkénti rendkívül eltérő mértékét. Van aprófalú, amelynek mindössze egy sikeres MFP pályázata volt, míg az 500 lakos feletti települések eredményei között – melyek nagyobb összegű TOP-os forrásból is részesültek az elmúlt években – ezzel szemben akár tíznél több sikeres MFP projekt is felmutatható, hasonlóan az 5000 lakos alatti kisvárosok is rendkívül eredményesen pályáztak ezen forrásra. E második kategóriába tartozó település polgármestere elmondta, hogy viszonylagos az ő sikerük ezekben. A közös fenntartású intézmények fejlesztésére elnyert támogatások nem csak az ő településüket, hanem a mikrotérségi központként a környező falvakat is szolgálják. Aprófalú polgármesterétől hangzott el, hogy ők viszont „csak három kisebb fejlesztést tudtak megvalósítani nyolc év alatt”. A polgármesterek elismerték, hogy a legtöbb település elmúlt évekbeli fejlődése szemmel látható. Egy településvezető kifejezte abbéli véleményét, hogy „eredményes időszak áll mögöttünk, bár nem tartozunk

a kiemelkedő mértékű beruházásokkal rendelkező települések közé, mégis, tudva, hogy mennyi munka és összefogás van a fejlesztések mögött, ezt a munkát és összefogást komoly eredménynek lehet értékelni”. Mint a siker megfogalmazásánál, a saját eredmények elismerésében is megfigyelhető volt, hogy azok szubjektív megélése nem feltétlen függ össze az objektíven mutatkozó eredményekkel. Ezen a téren a polgármesterek életkora nem jelent meg, mint differenciáló tényező, számos 40 év alatti települési vezető hasonló pályázati eredményességről számolt be, mint akár a már 20 éve a településen ezt a pozíciót betöltő személy. Egy 500 lakosnál kevesebbel rendelkező falu fiatal polgármestere az alábbiaként nyilatkozott: „Szeretem az embereket és számomra rendkívül jó érzés, mikor megoldok egy problémát, amivel segíthetek a mindennapjaikban, vagy a fejlődésükben, amely hosszútávon lesz majd pozitívum. Jó látni az embereken, mikor elégedettek és örülök annak, ha részese lehetek annak a dolognak, ami boldoggá, elégedetté teszi őket.” Az eredmények jelentős részét testesítik meg a helyben maradó lakosok, és azon feladatok felsorolása, amelyek a népesség megtartásához járultak hozzá.

Az interjú következő blokkjában a hátráltató tényezők, akadályok felmérésére került sor. Elsődleges tényezőként mindkét térségben a forráshiány hangzott el, ezt követte az esetlegesség: „nem tudjuk kiszámítani évekre, hogy mire írunk ki pályázatot, így nem tudjuk, hogy mit fogunk pályázni, milyen összeggel és hogy ez egyáltalán kell-e nekünk...” – fogalmazza meg egy középkorú polgármester. A tervezhetőség hiánya egy rendkívüli akadályként jelenik meg egyes polgármesterek véleményében – a legegyszerűbb fejlesztési metódusnak a saját forrásból történő finanszírozást vélik, azonban erre egyre kevesebb esélyt látnak. Úgy vélik a települési vezetők, hogy „saját erőből akkor tudunk fejleszteni bármilyen elemet a településen, ha a működési kiadásainkat alacsonyan tartjuk, aminek viszont látható, érzékelhető jelei vannak a faluban, ezért szükséges lenne a finanszírozásban egy fejlesztési előirányzat biztosítása, amihez pályázatokon szerezhetnének többletforrást a települések”. Többen kifejezték véleményüket, hogy a pályázati források helyett, vagy legalább mellett normatív fejlesztési támogatás megállapítása tervezhetőbbé, ütemezhetőbbé tenné a fejlesztéseket. A működési kiadások visszaszorítása azonban a lakosság elégedettségére is hatást gyakorol, mivel színvonalcsökkenést okozhat rendezvényekben, vagy közterületek fenntartásában. 500 lakos feletti település vezetőjétől hangzott el, hogy náluk eddig mindig volt fejlesztés. Ha most nem, vagy jelentősen kevesebbet tudnak megvalósítani, azt a lakosság visszaesésésként értékelheti.

KONKLÚZIÓ

A két járásban elvégzett interjúk és kérdőívek tanúsága alapján a településvezetők földrajzi tértől függetlenül nagyon hasonlóan gondolkodnak a településfejlesztésről, a települési sikerről, a sikertényezőkről. A településhierarchia egyes szintjein a kisváros–falukülönbségtétel nem igazán jelentkezik, a problémák, az egyes fejlesztések akadályozó tényezői szinte megegyeznek. Talán 1000 lakos az a választóhatár, ahol más típusú fejlesztések és pályázati eredményességnél mondták a polgármesterek, hogy sikert értek el. Mindkét térségben, szinte valamennyi településtípusnál az egyik legfontosabb fejlesztési irányként az infrastruktúra bővítésére, javítására tekintenek, amit a közösségi élet erősítése, valamint a

lakosság-megtartás igénye követ prioritásként. A válaszadók jelentős része a hazai forrásokat tekinti a legfontosabb finanszírozási eszköznek, ugyanakkor a saját források bevonása is szerepet kap a falvak fejlesztési terveiben. A kutatás eredményei alapján a településfejlesztés legnagyobb akadályaként a pénzügyi forráshiány jelentkezik, mivel a megkérdezettek motivációival, felkészültségével nincs probléma. Ugyanakkor a települési siker egyéni értékelése nem arányos a pénzügyi sikerek mértékével. A kutatás visszajelzést adott arról, hogy a sikeres település fogalmát a települési vezetésben érintettek elsőként az ún. puha tényezőkkel írták le, amelyeket követtek a tárgyasult fejlesztések – mint „kemény” tényezők. Az infrastrukturális ellátottság kritikus tényezőnek számít az aprófalvas térségekben, a népesség-megtartás kiemelt tényezőjeként került beazonosításra, amely összefüggést mutat mind a gazdasági, mind a társadalmi sikertényezőkkel. Amennyiben az infrastrukturális tényezők átlagosak vagy átlag feletti, a település vonzóképesége kimagasló lehet, amely mind a betelepülő vállalkozások, mind a lakosság főbb jellemzőiben megmutatkozik. A lakosság elégedettsége az, amely tükröt mutat a polgármestereknek, intézményvezetőknek; ezáltal a lakossági igények, a minél jobb bevonás is elsődleges fontosságú a megkérdezett településeknél. Az elégedettség az észak-dunántúli járásban sokkal inkább hangsúlyosabb volt a megkérdezettek között, a legtöbb polgármesternél megjelent, mint sikerességi faktor, míg a dél-dunántúli járásban ez fontos, de nem elsődleges tényezőnek számított.

A kutatás egyértelműen megerősítette, hogy a településfejlesztés és sikeresség fogalmának értelmezése a falvakban a közösségi és gazdasági tényezők együttes figyelembevételével történik, és hogy a falufejlesztés nemcsak gazdasági, hanem mélyen társadalmi kérdés is. A siker nem kizárólag mérhető teljesítményként jelenik meg, hanem a közösség belső értékeinek megőrzésében, az összetartásban, összetartozásban és a helyi szereplők együttműködésében. Akadályaként a pénzügyi források szűkössége mellett a pályázati rendszer sajátosságai jelölhetők meg, amelyek kevésbé tervezhetővé teszik a fejlesztések megvalósítását.

A kapott eredmények segítettek rávilágítani a falvak fejlesztésének legfontosabb kihívásaira, a lakosság elvárásaira és a polgármesterek fejlesztéssel kapcsolatos szemléletére, motivációira, és arra, hogyan értelmezik és próbálják elérni a helyi szinten értelmezett sikert.

Összegzésként kijelenthető, hogy a hasonló településhálózati jellegzetességekkel rendelkező térségek (a vizsgált aprófalvas, határmenti járások) Magyarországon rendkívüli mértékben támaszkodnak a települési vezetőkire, így a népességmegtartásra képes (gazdaságilag prosperáló, erős társadalmi kohéziót felmutató, jó infrastrukturális és természeti adottságokkal rendelkező) település tekinthető sikeresnek. A sikeresség eredményesség is egyben, amely a népességmegtartást elősegítő fejlesztési elképzelésekben valósul meg.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A szerzők az alábbi projekthez kötődően végezték a kutatómunkát: A 146411 számú projekt a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a K-23 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

JEGYZET

- 1 A GDPR betartása és a települések könnyű beazonosíthatósága miatt a tanulmányban a két vizsgált járást és településeit nem nevezzük meg, a polgármesterek véleményét így az anonimitás biztosítása mellett tudjuk publikálni.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bajmócy Péter – Balogh András: *Aprófalvas településállományunk differenciálódási folyamatai*, Földrajzi Értesítő, 2002/3-4, 385–405.
- Barabási Albert László: *A képlet, A siker egyetlen törvényei*, Libri, Budapest, 2018.
- Bársony Sarolta – Horeczki Réka: *Lehet-e egy hátrányos helyzetű település sikeres?*, Falu Város Régió, 2018/1, 73–79.
- Beluszky Pál – Sikos T. Tamás: *Változó falvaink, A magyarországi falvak típusai a harmadik évezred kezdetén*, Tér és Társadalom, 2007/3, 1–29. <https://doi.org/10.17649/TET.21.3.1121>
- Beluszky Pál – Bajmócy Péter – Farkas Jenő Zsolt – †Csatári Bálint: *XI. Vidéki térségek*, in: Kocsis K. (főszerk.): Magyarország Nemzeti Atlasza: Társadalom, CSFK Földrajztudományi Intézet, 2021, 140–149. Elérhető: https://nemzetiatsz.hu/MNA/MNA_3_11.pdf (Letöltés ideje: 2025.05.07.)
- Bérczi Szabolcs: *Falufejlesztési stratégiák a települések sikerességének vizsgálatában*, PhD disszertáció, MATE, Gödöllő, 2022. <https://doi.org/10.54598/002190>.
- Bóhm Attila – Bódi Ferenc (szerk.): *Sikeres helyi társadalmak Magyarországon*, Budapest, Agroinform Kiadó, 2000.
- Családbarát Magyarország Központ Nonprofit Közhasznú Kft. Honlap: <https://csalad.hu/> (Megtekintés: 2025.05.07.)
- Enyedi György: *A falusi életkörülmények területi típusai Magyarországon*, Földrajzi Értesítő, 1977/1, 67–85.
- Enyedi György: *A sikeres város*, Tér és Társadalom, 1997/4, 1–7. <https://doi.org/10.17649/TET.11.4.446>
- Glatz Ferenc: *A vidéki Magyarország jövője Ezredforduló 1-2.*, 2005, 3–22. Elérhető: http://real.mtak.hu/35384/1/2005_Glatz_A_videki_Magyarország_jovoje_Vitaanyag_u.pdf (Letöltés ideje: 2025.05.08.)
- Horeczki Réka – Póla Péter: *Percepciók a sikerességről Baranya megyében*, Comitatus, 2022/242, 57–70. Elérhető: https://epa.oszk.hu/03900/03942/00029/pdf/EPA03942_comitatus_2022_243_057-070.pdf (Letöltés ideje: 2025.05.06.)
- Horváth Eszter (2014): *Kicsik között a legkisebbek – A törpefalvak sikerének kulctényezői*, Doktori értekezés, SZE RGDI, Győr Elérhető: https://rgdi.sze.hu/images/RGDI/honlapemei/fokozatszerzesi_anyagok/horvath_eszter_disszertacio.pdf (Letöltés ideje: 2025.05.07.)
- Jósai Attila – László László – Tóza István: *Településtervezés és településfejlesztés, A Településtervezés és településfejlesztés című tantárgy egyetemi tankönyve*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. Elérhető: <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/handle/20.500.12944/12583> (Letöltés ideje: 2025.05.06.)
- Kovách Imre: *A vidék az ezredfordulón, A jelenkori magyar vidéki társadalom szerkezeti és hatalmi változásai*, Argumentum MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2012. Elérhető: <https://mek.oszk.hu/12700/12727/12727.pdf> (Letöltés ideje: 2025.05.04.)
- Kovács Sándor Zsolt: *A tudatos településsé válás útja egy kistelepülés példáján*, Falu Város Régió, 2022/1, 9–15. Elérhető: <https://archiv2011-2022.regionalispolitika.kormany.hu/download/6/c4/82000/FVR2018%20-%20Online.pdf> (Letöltés ideje: 2025.05.07.)
- KSH (2024): *2022. évi népszámlálás adatai*. Elérhető: <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/adatbazis/> (Letöltés ideje: 2025.05.04.)
- László Mária – Pap Norbert: *A terület- és településfejlesztés társadalompolitikai aspektusai*, Területfejlesztés és Innováció, 2007/1, 2–8.

- Lukács Gergely Sándor: *Sikeres vidék*, Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 2008.
- Magyarország Kormánya. Honlap: <https://kormany.hu/dokumentumtar/magyarorszagi-falumegujitasi-dij> (Megtekintés: 2025.05.04.)
- Mezei Cecília: *Fejlesztési kényszerpályák*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019.
- Mezei Cecília: *A helyi gazdaságfejlesztés fogalmi meghatározása*, Tér és Társadalom, 2006/4, 85–96. <https://doi.org/10.17649/TET.20.4.1079>
- Miklóssy Endre: *Kemény Bertalan – egyországpépítő élete, kora és cselekedetei 1928 és 2007 között*, 2008. Elérhető: https://epa.oszk.hu/02900/02952/00092/pdf/EPA02952_orszagepito_2008_2_33-44.pdf (Letöltés ideje: 2025.05.02.)
- Pálné Kovács Ilona – Finta István – Brucker Balázs – Pénzár Árpád: *Tér hatalom nélkül, hatalom tér nélkül, A periférikus térségek kormányzása – empirikus tapasztalatok*, Tér és Társadalom, 2023/3, 119–147. <https://doi.org/10.17649/TET.37.3.3501>
- Pámer Zoltán – Finta István – Horeczki Réka – Pénzár Árpád – Dombi Péter: *Terrületfejlesztési források felhasználása Baranya megyében*, Tér és Társadalom, 2023/3, 98–118. <https://doi.org/10.17649/TET.37.3.3491>
- Ragadics Tamás: *Adalékok a kistelepülési helyi közösség fogalmának értelmezéséhez*, Acta Sociologica: Pécsi Szociológiai Szemle, 2021/1, 103–116.
- Szörényiné Kukorelli Irén: *Változó vidék – sikeres vidék*, in: Glatz Ferencz (szerk.): *Párbeszéd a vidékért*, MTA Történettudományi Intézet – MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 2010, 33–44.

•
Fekti Vera: Kávéházban